

Een review essay over Herman De Dijns *Het Rooms-Katholicisme. Een ongelooflijke godsdienst*

Herman De Dijn, *Het Rooms-Katholicisme. Een ongelooflijke godsdienst*, Halewyn/Berne Media, Antwerpen/Heeswijk-Dinther, 2023, blz. 208.

Herman De Dijn behoort tot de weinige hedendaagse Vlaamse denkers die het rooms-katholicisme niet benaderen als een verzameling leerstellingen of morele voorschriften, maar als een **levensvorm**: een symbolisch-rituele orde die de mens in staat stelt om zichzelf, de wereld en het transcendente te verstaan. In *Het Rooms-Katholicisme. Een ongelooflijke godsdienst* ontvouwt hij een filosofische antropologie, een religietheorie en een cultuurkritiek die samen een pleidooi vormen voor het herwaarderen van het katholieke denken in een tijdperk dat religie vooral ziet als achterhaald, irrationeel of moreel problematisch. Het boek is geen apologetiek in klassieke zin, maar een poging om de **innerlijke logica** van het catholicisme te tonen, precies daar waar het voor de moderne mens “ongelooflijk” lijkt.

1. De mens als symbolisch wezen

De Dijn opent met een antropologische stelling die de toon zet voor het hele boek: de mens is niet louter een rationeel of biologisch wezen, maar een **symbolisch-ritueel dier**. Hij leeft in betekenissen die hij niet zelf creëert, maar ontvangt, doorgeeft en belichaamt. Deze visie staat haaks op het moderne zelfbeeld waarin autonomie, maakbaarheid en functionele rationaliteit centraal staan. Voor De Dijn is de mens wezenlijk ingebed in een **traditie**, een symbolische orde die hem voorafgaat en overstijgt.

De Dijns antropologie is overtuigend in haar aandacht voor de diepte-structuren van menselijke ervaring, maar ze kan de indruk wekken dat moderniteit noodzakelijk leidt tot vervlakking. De vraag is of moderne vormen van zingeving werkelijk zo radicaal breken met symbolische structuren, of dat ze eerder nieuwe symbolische vormen genereren. Toch blijft zijn centrale punt sterk: wie religie wil begrijpen, moet eerst begrijpen dat de mens niet leeft van feiten alleen, maar van betekenissen die hij ritueel verankert.

2. Religie als levensvorm

In het tweede hoofdstuk van het boek onderzoekt De Dijn wat religie eigenlijk is. Religie is voor hem geen verzameling overtuigingen die men rationeel kan bewijzen of weerleggen, maar een **praktijk van omgang met het heilige**. Ze is ingebed in rituelen, verhalen, gebaren, objecten en tijden die de mens oriënteren op een werkelijkheid die hem overstijgt. Religie is dus niet primair cognitief, maar existentieel.

Hier raakt De Dijn aan een belangrijk punt in het hedendaagse debat: de reductie van religie tot moraal of persoonlijke beleving. Tegenover deze reducties benadrukt hij dat religie een **gemeenschappelijke, belichaamde en historische** dimensie heeft. Het catholicisme is niet

louter een innerlijke overtuiging, maar een manier van leven die zich uitdrukt in liturgie, sacramenten, devotie en traditie.

Soms lijkt het alsof De Dijn te snel voorbijgaat aan de diversiteit binnen religieuze tradities. Zijn nadruk op continuïteit en overgeleverde vormen kan de dynamiek en pluraliteit van religieuze vernieuwing onderschatten. Toch is zijn analyse een waardevolle correctie op het hedendaagse individualisme dat religie herleidt tot privé-gevoelens.

3. Het katholicisme als sacramentele wereld

Het derde grote thema van het boek is de eigenheid van het katholicisme. Voor De Dijn is het katholicisme bij uitstek een **sacramentele levensvorm**. De wereld is niet neutraal, maar doordrongen van betekenissen die verwijzen naar het goddelijke. De incarnatie — God die mens wordt — is het centrale principe dat deze sacramentaliteit fundeert. In het katholieke denken is het materiële geen obstakel voor het goddelijke, maar juist de plaats waar het zich openbaart.

Deze sacramentele visie verklaart waarom rituelen, beelden, heiligen, relieken, liturgie en kerkelijke architectuur zo'n centrale rol spelen. Ze zijn geen bijkomstigheden, maar uitdrukkingen van een wereldbeeld waarin het heilige zich **belichaamt**.

De Dijn verdedigt terecht de rijkdom van de katholieke symboliek, een benadering die de indruk kan wekken dat elke vorm van modernisering noodzakelijk leidt tot ontwaarding. De vraag blijft of sacramentaliteit niet ook nieuwe vormen kan aannemen in een veranderende cultuur. Toch is zijn analyse bijzonder waardevol omdat ze toont hoezeer het katholicisme een **incarnatoire logica** volgt die vaak onzichtbaar blijft in hedendaagse discussies.

4. Moderniteit, ontmythologisering en de crisis van het heilige

In het tweede deel van het boek richt De Dijn zijn aandacht op de moderniteit. Hij beschrijft hoe processen van rationalisering, secularisering en ontmythologisering hebben geleid tot een **ontwijding van de wereld**. De moderne mens ziet de werkelijkheid steeds meer als een neutraal domein van feiten en functies, waarin het heilige geen vanzelfsprekende plaats meer heeft.

De Dijns cultuurkritiek is scherp maar genuanceerd. Hij erkent de verworvenheden van de moderniteit, maar toont tegelijk hoe ze een **verarming van de symbolische orde** met zich meebrengt. Religie wordt herleid tot ethiek, identiteit of subjectieve beleving — allemaal reducties die de eigen aard van religie miskennen.

De Dijns analyse is overtuigend in haar diagnose van onttovering, maar het aanwijzen van mogelijke wegen naar hernieuwde betekenisgeving ontbreken. Zijn pleidooi voor een herwaardering van traditie is waardevol, en roept de vraag op hoe deze traditie zich kan verhouden tot pluraliteit, wetenschap en democratische cultuur. Toch blijft zijn centrale inzicht krachtig: een cultuur zonder symbolische diepte verliest haar vermogen tot transcendentie.

5. Geloof, twijfel en zekerheid

In de hoofdstukken over geloof en twijfel benadrukt De Dijn dat geloof geen rationele zekerheid is, maar een **vertrouwensrelatie**. Twijfel is geen vijand van geloof, maar een inherent onderdeel ervan. Geloof is een manier van leven die zich ontvouwt binnen een gemeenschap en een traditie, niet een individuele mentale toestand.

Deze benadering is bijzonder vruchtbaar in een tijd waarin geloof vaak wordt voorgesteld als irrationeel of subjectief. De Dijn toont dat geloof een **existentiële keuze** is die niet losstaat van rituelen, verhalen en praktijken. Twijfel is geen defect, maar een teken van ernst.

De Dijns visie op geloof is rijk en genuanceerd, ookal gaat hij minder in op de concrete pastorale uitdagingen van gelovigen die worstelen met institutionele geloofwaardigheid of morele kwesties. Zijn filosofische benadering biedt een kader, maar geen antwoorden op alle vragen. Toch is zijn analyse een waardevolle correctie op simplistische tegenstellingen tussen geloof en rationaliteit.

6. Apologetiek in een post-religieuze cultuur

Het laatste thema betreft de vraag of apologetiek — het verdedigen van het geloof — nog zinvol is. De Dijn is sceptisch tegenover apologetiek die religie probeert te bewijzen met rationele argumenten. Religie is geen theorie, maar een levensvorm; ze kan niet worden gerechtvaardigd door externe criteria.

Toch pleit hij voor een **getuigenis-achtige apologetiek**: een manier van spreken over het geloof die de innerlijke logica van de katholieke levensvorm zichtbaar maakt. Niet overtuigen, maar tonen; niet bewijzen, maar uitnodigen.

Dit is wellicht een van de sterkste inzichten van het boek. In een cultuur die religie vaak niet meer begrijpt, is het tonen van de schoonheid, diepte en coherentie van de katholieke traditie wellicht effectiever dan rationele argumentatie. Tegelijk blijft de vraag hoe deze benadering zich verhoudt tot urgente maatschappelijke debatten waarin religieuze stemmen wel degelijk argumenten moeten formuleren.

Conclusie

Het Rooms-Katholicisme. Een ongelooflijke godsdienst is een filosofisch rijk en cultureel relevant boek dat het katholicisme presenteert als een **sacramentele levensvorm** die haaks staat op de reducties van de moderniteit. De Dijn biedt geen nostalgisch pleidooi voor een verloren wereld, maar een diepgaande analyse van wat religie is en waarom ze vandaag zo moeilijk te begrijpen is. Zijn werk is tegelijk een diagnose van de moderne cultuur en een uitnodiging om opnieuw te ontdekken hoe rituelen, symbolen en tradities de mens oriënteren op een werkelijkheid die hem overstijgt.

Het boek is uniek: het idealiseert soms de traditie, onderschat misschien de dynamiek van religieuze vernieuwing en biedt weinig concrete handvatten voor de hedendaagse kerkelijke praktijk. Maar het is precies deze filosofische distantie die het boek zo waardevol maakt. De Dijn herinnert ons eraan dat het katholicisme niet begint bij regels of doctrines, maar bij een **wereldbeeld** waarin het heilige zich belichaamt in de materiële werkelijkheid.

In een tijd van onttovering is dat misschien wel de meest ongelooflijke — en tegelijk meest
noodzakelijke — gedachte.

© 2026 Geert C. LEENKNEGT